

Naravne nesreče, človekove pravice in okolje: Vloga in obveznosti države in gospodarstva*

*Tanja Malovrh, Petra Weingerl,
Gorazd Justinek, Jernej Letnar Černič*

Jernej Letnar Černič: Lep pozdrav. Dobrodošli na Akademskem forumu Nove univerze z naslovom »Naravne sreče, človekove pravice in okolje: Vloga in obveznosti države in gospodarstva«. Današnji akademski forum poteka v okviru Jean Monnet modula o spoštovanju človekovih pravic v gospodarstvu v Evropski uniji, ki se s finančno pomočjo Evropske unije že drugo leto izvaja na Fakulteti za državne in evropske študije Nove univerze. Moje ime je Jernej Letnar Černič, sem profesor na Novi univerzi. Zahvaljujem se kolegicam in kolegom, da ste si danes vzeli čas. Z menoj so še gospa Tanja Malovrh iz podjetja Elum d.o.o., kolegica profesorica Petra Weingerl z Univerze v Mariboru in kolega profesor Gorazd Justinek, dekan Fakultete za državne in evropske študije Nove univerze. Tema današnjega foruma so naravne nesreče, ki smo jim bili priča v začetku avgusta v Sloveniji. V zadnjih tednih je prišlo do številnih naravnih nesreč od Maroka, Libije in Bolgarije do Grčije. Povzročene so bile obsežne škode, izgubljena številna življenja. V Maroku, na primer, je bilo več kot 3.000 smrtnih žrtev, v Libiji še več, prav tako so poplave povzročile žrtve tudi v Sloveniji. Smrtne žrtve so bile tudi v Grčiji. Bolgarija je prav tako utrpela izjemno finančno škodo, ki je prizadela tako običajne ljudi kot gospodarske družbe.

Trenutno je zabeležena škoda, ki so jo sporočile občine, blizu treh milijard evrov. Gospodarstvo, po drugi strani, poroča o skoraj 300 milijonih evrov povzročene škode, kmetijstvo pa o skoraj 150 milijonih povzročene škode. Poplave so povzročile izjemno škodo na številnih proizvodnih obratih gospodarskih družb v najbolj ogroženih področjih, ki so doživela obilna deževja. Naj našte-

* Uredniško urejeno besedilo Jean Monnet Akademskega foruma Nove univerze, Naravne nesreče, človekove pravice in okolje: Vloga in obveznosti države in gospodarstva, ki je potekal 25. septembra 2023. Besedilo Akademskega foruma je objavljeno v okviru projekta »Jean Monnet Module: EU Human Rights and Business Law«, ki med 1. oktobrom 2022 in 30. septembrom 2025 poteka na Fakulteti za državne in evropske študije Nove univerze. Jean Monnet Modul sofinancira Evropska unija.

jem nekaj primerov podjetij, ki so utrpela največjo škodo: denimo podjetje Bisol, nato pa tudi podjetje KLS Ljubno, ki poroča o nekaj deset milijonov evrov visoki škodi. Potem pa tudi podjetje BSH Hišni aparati, ki je del skupine Bosch, prav tako poroča o številnih škodnih dogodkih. In ko govorimo o odgovornosti države in gospodarskih družb, se pogosto poraja vprašanje, kje so meje državne odgovornosti in kje meje odgovornosti gospodarskih družb. Nedavno sem v medijih zasledil izjavo odgovornih iz podjetja KLS Ljubno, kjer poudarjajo, da je škoda, ki so jo utrpeli, deloma posledica tega, da država v zadnjih desetletjih ni izvedla ustreznih preventivnih del za preprečevanje poplav v Savinjski dolini, kar je privedlo do obsežne škode.

Mogoče začnemo z vprašanjem, kakšne so obveznosti držav na splošno, da preprečijo naravne nesreče. Kako bi, spoštovani kolegici in kolega, lahko izpostavili kakšne dobre ali slabe prakse? Ali morda obstaja tudi kakšna povezava med stopnjo korupcije, vladavine prava in posledicami naravnih nesreč? Mogoče, če začnemo z vami, gospa Malovrh.

Tanja Malovrh: Vsekakor je tukaj ogromno dejavnikov, ki so se zgodili ob istem času. Naravne nesreče so bile prisotne v preteklosti in bodo tudi v prihodnje. Vprašanje je kako odreagirati v takšnih trenutkih. Kot ste že omenili, prizadetih je bilo ogromno podjetij in družin. Če gledamo iz vidika države, kaj je razlika med podobnimi naravnimi nesrečami v preteklosti in danes. Govorimo o dogodkih izpred 20, 30 ali celo 100 let. Razlika je to, da imamo tehnologijo, ki nam omogoča predvidevanje naravnih nesreč. Ne moremo točno vedeti kdaj se bo zgodilo in v kakšnem obsegu, vseeno pa lahko na podlagi obstoječih podatkov predvidevamo mogoče rešitve za naprej. Izhajam iz svojega področja dela, ki ne zajema zgolj pravnega vidika, temveč tudi ustrezne rešitve v dobi digitalizacije.

Na splošno lahko zaznamo kar nekaj nedelujočih državnih mehanizmov, kot so na primer vidno pomanjkanje ustreznih preventivnih del, neprimerno urbano planiranje, dovoljenja za gradnjo na lokacijah katere v današnjem času sploh niso ustrezne za gradnjo. Na tem mestu lahko govorimo o korupciji. Če se vprašamo kaj lahko država naredi za naprej, obstaja tu veliko rešitev, ki temeljijo na tehnologiji, trajnostnih pogledih in sodelovanju skupnosti pri pripravi urbanih načrtov z namenom zmanjšanja učinka naravnih nesreč.

Pogovarjamo se o tem kako lahko preprečimo korupcijo in učinkovito obvladujemo nastalo situacijo. Kot primer mi pade na misel razdeljevanje pomoči. V novicah je gospa povedala, da so ji dostavili štirideset štruc kruha. Ker so zgolj ena družina takšne količine niso potrebovali, hkrati tudi ni njihova naloga razdeljevati prejete dobrine naprej. To so praktični primeri na katerih se učimo kako voditi donacije skozi zbirni center ob naravnih nesrečah. Pa to niso samo poplave, so tudi požari in pa še marsikaj drugega, kar se lahko v bistvu zgodi iz danes na jutri. Takšne dobre ali slabe prakse so osnova za prihodnja leta, da bo lahko država bolj učinkovito odreagirala, morda nekatere stvari naredila preventivno in bo v prihodnje drugače kot je bilo do sedaj.

Jernej Letnar Černič: Ja, res je. Čez čas se tudi obveznosti države spreminjajo. Tudi če pogledamo nesreče iz zadnjih tednov po Evropi in Severni Afriki, lahko vidimo različno kakovost odzivov držav, na primer na potres v Maroku ali na naravno nesrečo v Boliviji, pa tudi v Bolgariji in Grčiji. In če to primerjamo z odzivom naše države, lahko vidimo, da morda v naši državi marsikaj dobro deluje. Primerjava s temi tremi državami zagotovo ponuja številne priložnosti za izboljšanje.

Petra Weingerl: Lepo pozdravljeni vsi! Tudi sama se strinjam s tem, kar je bilo povedano. Idealno bi bilo, da bi preventiva zadoščala in kurativa niti ne bi bila potrebna. Torej da bi zadostoval dober regulativni okvir skupaj z učinkovitim izvajanjem v praksi, kar bi zadoščalo za večino primerov. Do kurative pa bi potem prišlo v izrednih razmerah, kot smo jim bili priča. Zavedati pa se moramo, da tudi v izrednih razmerah ni vse neprepričljivo. V takih primerih je ključen regulativni okvir, torej, da se določi odgovorne organe, osebe za vzdrževanje vodotokov, jarkov, cest in tako dalje. Glede teh zadev naj bi se kar pogosto kršila zakonodaja. V praksi se dogaja, da recimo občine kdaj zamižijo na eno oko. Današnji članek na spletnem portalu govori ravno o tem, in sicer o neki inšpekcijski odločbi, ker v občini odpadne vode odtekajo v kanalizacijsko omrežje, kar seveda povzroča probleme ob večji količini dežja in tako naprej. Tudi taka neustrezna stanja so prispevala k obsegu škode. Ni dovolj, da so zgolj določena področja dobro regulirana, kar pri nas verjetno v veliki meri so. Potrebna je tudi učinkovita implementacija v praksi, da ne prihaja do kršitev. Kar se kurative tiče, se seveda strinjam s prej povedanim. Imamo srečo, da imamo res dobro organizirano lokalno raven civilne

zaščite in gasilcev. Problemi v praksi, o katerih se pogovarjamo, so drugačne narave. Ampak kar se tiče neposredne pomoči pri reševanju življenj in premoženja, glede tega se mi zdi, da imamo dobro urejeno. Kar se pa tiče drugih vprašanj, glede povrnitve škode in tako naprej, tu pa lahko pričakujemo določene probleme v praksi.

Če povzamem, kar se tiče obveznosti držav, se mi zdi ključno, da se regulativni okvir spoštuje in da se torej tudi izvršuje v praksi. Kot drugo pa se mi zdi izjemno pomembno, da se obvešča deležnike. V tej točki povezujem naravne nesreče s podnebnimi spremembami in pomenom osveščanja deležnikov. Na primer, da se jih obvešča o določenih obveznostih, ki jih ima država. V mislih imam recimo obveznosti glede Nature 2000, o čemer bomo v medijih. Potem recimo obveznosti gospodarskih družb, trajnostno poročanje itd. Torej neke nove obveznosti, ki jih bo prinašala zakonodaja. Kar se tiče teh novih obveznosti, ki se nanašajo tudi na prehod na krožno gospodarstvo, gre v bistvu za spremembe navad. Tega pa se ne more vsiljevati, potreben bo dialog, da se doseže nek družbeni konsenz. Se mi zdi, da je to ključno, da bomo potem sprejemali te novosti kot potrošniki, kmetje, družbe itd. No, toliko na kratko, kar se tiče obveznosti držav. Lahko kasneje še kaj dodam. Glede omenjenih tožb – Slovenija še ni bila tožena individualno v takih primerih, je pa tožena kot članica EU v zadevi, v katerih šest mladih Portugalcev pred Evropskim sodiščem za človekove pravice toži 32 držav. Imamo tudi že kar nekaj nacionalnih sodb, v katerih so sodišča že ugotovila, da so bile države krive za okoljsko škodo, glede prispevanja k podnebnim spremembam itd. Npr. Nizozemska, Francija, Irska, gre za zelo zanimiva vprašanja, ampak bi zaenkrat o tem zgolj na kratko.

Jernej Letnar Čerňič: Ta pravni in normativni okvir je zagotovo pomemben. In tukaj smo znova pri načelu pravne države, ki ga vedno izpostavljamo v naši državi. Načelo pravne države in njegovo pomanjkljivo uresničevanje lahko opazujemo v vseh porah slovenske družbe. Zadnje poplave in analize avgusta letošnjega leta so v bistvu odkrile določene pomanjkljivosti iz prejšnjih desetletij. Če se spomnimo, kaj se je dogajalo v prejšnjih desetletjih v Zgornji Mežiški dolini, ki je tudi v zadnjih poplavah utrpela veliko škodo. Poplave so na vrh znova prinesle s svincem onesnaženo zemljo, ki je še vedno problematična zaradi rudarjenja v Mežiški dolini. Država tam kljub normativnemu okviru in

številnim mednarodnim obveznostim ni storila še dovolj, da bi zagotovila učinkovito varstvo pravice do življenja. Hkrati pa ima gospodarstvo v naši državi zagotovo odločilno vlogo; gospodarstvo je generator dodane vrednosti in tudi rasti v slovenski družbi ter bolj kakovostnega življenja. Kako vidiš, Gorazd, povezavo med pravno državo, gospodarstvom in naravnimi nesrečami?

Gorazd Justinek: Ja, hvala lepa Jernej. Lep pozdrav z moje strani in pohvale za organizacijo. Naj postrežem nekaj podatkov recimo za izhodišče. To so sicer podatki za prvo polovico letošnjega leta in pa globalno, torej za cel svet. Recimo. Nekako je ocena škode v ameriških dolarjih približno za 110 milijonov USD za prvo poletje zaradi naravnih nesreč. Gledano globalno je to pač neka visoka številka, ampak je treba seveda dati to v kontekst. kajti, če vzamemo desetletno povprečje, torej teh stroškov za zadnjih deset let, je to bilo približno 98 milijonov. Letos torej odstopa vsaj za 10% od dolgoletnega povprečja. So pa potem tu še zavarovanja, kjer je mogoče škod zelo natančno izmeriti. Škoda, ki je bila zavarovana in pri tem ocenjena spet gledamo polovico letošnjega leta, znaša na globalni ravni 43 milijonov USD. In spet, če damo to nek relativni kontekst gledano na 10 letno povprečje je bilo slednje nekje 34 milijonov USD. Tukaj pa se še bolj natančno vidi, saj gre za 30% povečanje, saj gre za čisto konkretne oprijemljive stroške, ki se potem prelijejo tudi v premije in tako dalje, ki jih potem vsi, ki pač plačujemo zavarovalnine, tako ali drugače nekako poplačamo.

Stroški so torej bili enormni. Če se spomnimo na ukrepe za časa Covida, ko so države močno intervenirale v gospodarstvo, so tudi tam nastali izjemno stroški, kar se pozna v zadolžitvah teh držav. Ob tem pa je potrebno imeti v mislih, da je zgolj v zahodnem delu sveta bilo tako, torej zgolj cca. 1/8 prebivalstva je bila deželna takih intervencij in ekspanzivne ekonomske politike. Večina preostalega sveta, v Afriki, Aziji itd., takih ukrepov ni sprejemala. Daleč od tega, da je to bila praksa, predvsem svetovna. In tudi te nesreče, ki se jih našteva v Afriki, Aziji, ne tu. Turčija je npr. poleti zabeležila ogromen potresa, kjer je nastala tudi ogromna škoda. In pa še glede civilne zaščite v Sloveniji. Slednja je res dobro organizirana, ker gre tudi za večstoletno tradicijo organiziranosti prostovoljnega gasilstva pri nas.

Jernej Letnar Černič: Hvala, Gorazd, za te komentarje. Je pa res, da je gospodarstvo utrpelo obsežno škodo. Škoda je zelo

visoka, podobno kot v drugih državah. A med podjetji se škoda razlikuje. Razlikuje se tudi odziv podjetij oziroma utrpela škoda glede na to, za kakšna podjetja gre – ali gre za srednje velika podjetja ali za majhna. Denimo, če povzamem podatek, podjetje BSH Hišni aparati, ki je del skupine Bosch, je utrpelo nekaj deset milijonsko škodo. Podjetje, ki je del kolektivne zavarovalne sheme korporacije Bosch, sploh ni zaprosilo oziroma naj ne bi zaprosilo za povrnitev dela škode s strani države, medtem ko se večina drugih podjetij sooča s številnimi težavami pri povračilu škode. Kot smo omenili, lahko države že prej storijo več pri preventivnih ukrepih. Če vas zdaj vprašam, kakšno vlogo imajo lokalne skupnosti in gospodarske družbe pri teh preventivnih ukrepih? Vemo, da so številne industrijske cone zgrajene na območjih, ki so že desetletja označena kot poplavna, kjer je tveganje za poplave zelo visoko, a so se številna podjetja kljub temu odločila postaviti proizvodnjo tudi tam. Ta odziv na posledice poplav je bil najboljši in najhitrejši na horizontalni ravni, ko so se ljudje in civilno družbene organizacije hitro odzvale na te res grozne posledice. Kako je z vlogo zasebnih akterjev, denimo gospodarskih družb? Kakšne obveznosti ima morda tudi civilna družba?

Tanja Malovrh: Tu se morda lahko dotaknemo tematike pravičnosti, percepcije okolice, delovanja v lokalni skupnosti, nekih lastnih prepričanj ali interesov. Mislim, da tukaj ljudje igramo zelo veliko vlogo kako se bomo odzvali. Vsekakor imamo vrsto primerov dobre prakse, ki jih lahko uporabimo za naprej. Moramo pa se zavedati, da so se lastniki na lastno pest odločili za takšne tvegane investicije, kjer so bili v ozadju bodisi kratkoročni dobički ali druge osebne koristi. Na tem mestu se moramo torej vprašati kaj lahko storimo, da ne bo prihajalo do tega v prihodnje.

Poleg tega se mi je porajalo še eno vprašanje, saj ni vse tako črno belo kot je predstavljeno v medijih. Poslušamo namreč, da se dogaja nepravilno razdeljevanje državne pomoči. Podjetja kot ste omenili na eni strani ne potrebujejo pomoči, ker so sposobna sama sanirati škodo, medtem ko na drugi strani prihaja veliko takšnih, ki pomoči ne dobijo a so mnjenja, da so do nje upravičeni. Kako zastaviti takšen sistem, ki bo pravičen za vse?

Pravičnost ima namreč lahko zelo različne definicije. Če vprašam vsakega izmed vas po definiciji, bo vsak imel svoje mnenje o tem. Vsak ima svojo osebno ali poslovno zgodbo pri kateri izhaja iz nekih svojih okoliščin, ko si ustvarja definicijo pravičnosti.

Kako bi torej po vašem mnenju lahko sestavili takšen sistem, ki bo pravičen za vse in bo v prihodnje pomagal, da se ne bomo znašli v takšni krizi ali situaciji, ki ne ščiti človekovih pravic?

Jernej Letnar Čerňič: Drži, težka vprašanja.

Petra Weingerl: Delno, vsekakor nimam namena razviti teorije pravičnosti, ki bo univerzalno veljavna, ampak bi se povezala s tem, kar ste že malo odprli, tj. zavarovalne premije. Omenjena družba, ki je bila zmagovalka glede spoštovanja človekovih pravic v gospodarstvu, je torej to imela urejeno. To je gotovo stvar, ki se pričakuje, sploh od dobrega gospodarstvenika, da zavaruje svoje premoženje, pa tudi od dobrega gospodarja, torej tudi vsakega zasebnega lastnika. Jasno je, da si vsi tega ne morejo privoščiti. To je druga zgodba, ki se potem rešuje na neki drugi ravni. Druga stvar pa je, da nekateri si to lahko privoščijo, pa mogoče niso niti vedeli, kaj in kako so zavarovali. In to se je dogajalo recimo po tej naravni nesreči, ko so ljudje, ki jih poznam, pregledovali svoje zavarovalne police, in so ugotovili, da imajo v bistvu kritje za poplavo v višini tisoč evrov, kritje v višini 200.000 evrov bi pa lahko imeli v bistvu za podobno zavarovalno premijo. Tu je nekaj odgovornosti tudi na zavarovalnicah, kar se tiče obveščanja in drobnega tiska. Če imamo sistem, po katerem se premoženjska škoda lahko zavaruje, je gotovo pričakovano, da se zavaruje, če se lahko. Toda spet opozarjam na izjeme, ki tega ne zmorejo. Pri podjetjih se verjetno pričakuje, da se to zmore.

Pomembno je tudi ozaveščanje ljudi in podjetij, da vedo, kaj je potrebno že preventivno storiti, da se obseg morebitne škode zmanjša. Informacij je dovolj, v današnjem času morda še celo preveč, ampak do tistih pravih informacij pa mogoče ne pridemo ali pa se o njih niti ne sprašujemo, dokler ne pride do nesreče. Tukaj bi se povsem strinjala z že povedanim.

Jernej Letnar Čerňič: Se strinjam s teboj, Petra. V našem okolju se morda tako zasebniki kot tudi poslovni subjekti preveč zanašamo na odgovornost države, saj bo že bolje poskrbela za vse nas, če bo šlo kaj narobe. In v teh odzivih na poplave je to moč videti v različnih korakih, v različnih koncih, enako tudi pri podjetjih. Po eni strani določeni zasebniki pričakujejo, da bo država povrnila sto in še več odstotkov škode. Ali je pravično, da država povrne podjetjem škodo v višini 100 odstotkov, zasebnikom, ki so izgubili hiše, pa na višini 100 odstotkov ali še več? Ali je to pravično v razmerju do celotnega prebivalstva, celotnih davčnih

zavezancev v slovenski državi? Lahko se vprašamo, za koliko let bo naša država izgubila razvojno moč. Strokovnjaki napovedujejo, da bomo izgubili od treh do pet let razvoja. In seveda, če gre za povrnitev škode, ali se naj država odloči za dodatno obdavčitev pravnih subjektov?. Vprašanje je, kaj je pravično. Zagotovo načrtovanje pravičnosti poskuša odgovoriti na to vprašanje, kaj je predmet nekega družbenega konsenza. Seveda pa to mora biti tudi ustavno skladno, skladno tudi s človekovimi pravicami. Gorazd, mogoče še tvoj komentar glede same odgovornosti gospodarskih družb, oziroma kaj je pravično. Kako mora država oziroma kako morajo gospodarske družbe ravnati pravično v primeru naravnih nesreč?

Gorazd Justinek: Glede pravičnosti so najbrž ostali sogovorniki bolj kvalificirani, sam pa bom poizkusil zadev osvetliti iz druge perspektive. Tekom covida 19 so države, spet mislimo na naš del sveta, izvajale zelo ekstenzivno ekonomsko politiko in subvencionirale številne zadeve. Ne bomo se na tem mestu spuščali v debate, kaj je prav in ne. in kaj bi bilo bolj, saj je vprašanje, kaj pa bi sploh lahko bil plan b. Je pa to bil nedvomno nek precedens, da bi države praktično dve leti subvencionirale številne zadeve. Ampak vsako tako deljenje denarja in subvencioniranje privede v končni fazi do inflacije, kaj račun se vedno plača na koncu. In ključno je torej zame vprašanje z vidika pravičnosti, ali je prav, da država subvencionira delovanje nekega zasebnega podjetja, račun za to pa bomo plačali vsi ostali, preko višjih zavarovalnih premij, oz. visoke inflacije.

Je pa tak način politično oportun, saj politika rada deli bombončke in so nasploh obnaša širokogrudno. Ampak kot rečeno, nobeno kosilo ni zastonj in vedno je na koncu potrebno plačati račun. Ta račun v Evropi plačujemo v obliki visoke inflacije, predvsem pa ko pogledamo na račun v trgovini ali na položnico za elektriko itd. Sam se niti ne spomnim, kdaj bi v Evropi beležili dvomestno inflacijo.

Jernej Letnar Černič: Kdo bo pokrila stroške odprave posledic poplave? Do katere mere bo država povrnila te stroške? Ali bomo škodo krili vsi davčni zavezanci? Ali bo država pokrila stroške iz svojega premoženja? In še eno od odprtih vprašanj nove slovenske družbe: Ali bo uveden dodaten davek na dohodnino ali dodatni davki na kapitalske dobičke, dividende in tako naprej? Ali pa bo država morda uporabila nekaj svojih depozici-

tov, ki jih ima pri Evropski centralni banki? Ali pa morda porabila dobičke nekaterih slovenskih, denimo energetske podjetij, ki so bila izjemno uspešna v zadnjih letih, vsaj po prihodkih in dobičkih? Kakšne obveznosti ima država, pa tudi gospodarske družbe, da preprečijo podnebne spremembe ali da sprejmejo preventivne ukrepe? Vemo, da je trenutno v pripravi predlog novega zakona o energetske politiki, ki, če se ne motim, predvideva zelo visoke cilje tako za gospodarstvo kot za državo, glede obnovljivih virov energije. To bo res zahtevalo spremembo paradigme. Kot pravi naš anonimni komentator, kako vidite ta prehod in spremembo paradigme tako na strani države kot tudi v gospodarstvu? Kaj je potrebno, da v Sloveniji resnično preprečimo te hude naravne nesreče? Negativnih podnebnih sprememb bo verjetno v prihodnosti kar precej, če ne bomo konkretno spremenili svojega ravnanja.

Tanja Malovrh: Naravnih pojavov ne moremo preprečiti, ker se bodo zgodili ne glede na naša dejanja. Ne znamo jih popolnoma napovedati, kdaj in v kakšnem obsegu. Kot sem omenila že v začetku, bodo morala podjetja na nek način ukrepati, da zmanjšajo vpliv na okolje. Zdi se mi, da je to bolj sprememba v razmišljanju. Ali obstajajo posamezniki, ki so kot vodje sposobni vpeljati to drugačno razmišljanje v podjetje, da je potem tudi celoten tim pripravljen sprejeti to spremembo?

Kot posamezniki se lahko borimo za marsikatero stvar na tem svetu, ampak podjetja še vedno predstavljajo velik del okoljskega onesnaževanja. Lahko si ogledamo ogromno, ne samo dokumentarcev, ampak tudi novic in drugih informacij na spletu, koliko je dejansko onesnaževanja multinacionalk nenaklonjenim rešitvam v trajnostno smer. Kljub temu obstajajo izjeme in dobre prakse.

Danes sem recimo prebrala takšen plastičen primer. Proizvajalec LEGO kock je vključil 150 svojih strokovnjakov v razvoj alternativne rešitve izdelave kock iz plastenk. Ugotovili so, da predelana plastika iz plastenk potrebuje določene dodatke, da lahko zagotovijo kvaliteto in trdnost LEGO kock. Pri tem bi porabili bistveno več energije kot v obstoječem procesu. Po treh letih razvoja in iskanja različnih kombinacij okolju prijaznih materialov so tako ugotovili, da s ponovno uporabljenno plastiko ne morejo doseči zelenega rezultata. Pa vendar so se odločili potrojiti svojo investicijo v razvoj trajnostnih rešitev in nadaljujejo svoja prizadevanja k izboljšavi njihovega procesa.

Jaz vidim to kot primer iniciative, kjer so pripravljeni narediti spremembo. Torej v primeru, ko je podjetje pripravljeno investirati v področje trajnosti, se bo dolgoročno sprememba tudi zgodila. Takšna podjetja je potrebno tudi primerno podpreti. Ne trdim, da je LEGO podjetje popoln primer, ampak te kocke lahko večkrat ponovno uporabimo in potujejo tudi v roke naslednjih generacij. Če bi šli z logiko kock v proizvodnjo drugih dobrin, ki jih uporabljamo vsakodnevno že v samem začetku procesa, bi lahko marsikaj izboljšali in razbremenili okolje. Dejstvo pa je, da so si podjetja različna.

Mi lahko kot posamezniki vplivamo na dogajanje na lokalni ravni, medtem ko lahko podjetja te spremembe uvajajo bistveno širše. V nobenem primeru ne moremo preprečiti spremembe v okolju, saj so se dogajale kot rečeno že v preteklosti in se bodo tudi v prihodnje. Moramo pa najti mehanizme znotraj posamezne države in pozvati lokalne skupnosti, da pri tem pomagajo. Predvsem se moramo naučiti spoprijeti s težavami v danem trenutku. O tem smo razpravljali že med samim pogovorom in podali nekaj primerov, ki predstavljajo dobro osnovo za prihodnje razmišljanje.

Jernej Letnar Černič: Tudi poseben poročevalec OZN za razvoj in človekove pravice, Surya Deva, je v svojem letnem poročilu, ki je bilo objavljeno pred nekaj tedni, v bistvu podal enako misel. Podjetja morajo spremeniti svoje poslanstvo. Ne samo pehanje za dobičkom, temveč tudi spremeniti poslanstvo poslovanja v bolj družbeno odgovorno smer, ki je skladna z okoljem, človekovimi pravicami in bojem zoper korupcijo. Ja, morda še Petra in Gorazd, vajino mnenje glede samega poslanstva podjetij v kontekstu podnebnih sprememb. Kako se lotiti preventivnih ukrepov?

Petra Weingerl: Se popolnoma strinjam s Tanjo. Posamezniki imamo glede tega res pomembno vlogo, recimo kot potrošniki, ki lahko taka podjetja, ki se dejansko trudijo in se odločajo za trajnostne rešitve, nagradimo. Nagradimo jih tako, da se odločamo za trajnostne rešitve, proizvode, storitve. Pred kratkim je bila predstavljena nova cargo ladja družbe Maersk, njena botra je Ursula von der Leyen. Gre za prvo tovorno ladjo na zeleni metanol. V okviru te predstavitve so povedali, da se velika večina blaga prevozi z ladjami. Skozi čas bo vse več plovb temeljijo na zelenem metanolu. Torej mogoče je to en primer, da se podjetja,

ki se trudijo vpeljevati trajnostne rešitve, pri tem podprejo. Vsi ti izdelki so za nas potrošnike. Tudi električni avtomobili so za nas. Na nas pa je, da se odločamo za rešitve, ki so trajnostne.

Jernej Letnar Černič: Ja, drži, ne gre samo za to, so tudi težke odločitve. Če se navežem na ladje, Petra, tudi v Benetkah so se že pred dvema ali tremi leti odločili, da ne bodo več spuščali teh velikih križark v center mesta. Zdaj pa te križarke bolj pogosto prihajajo k nam v Koper. Ena križarka, mimogrede, onesnaži okolje tako, kot če bi se v Koper prišlo 10.000 tovornjakov vsak dan. Zato so takšne odločitve težke za lokalno skupnost glede potencialne prihodke, dodano vrednost, gospodarsko rast in razvoj lokalne skupnosti. Niso lahke odločitve, a zagotovo se lahko strinjamo s tabo, da se vse začne pri vsakem izmed nas. Gorazd, izvoli.

Gorazd Justinek: Ja, hvala za to zanimivo debato. Če se navežem na trajnost o kateri je Tanja govorila. Pred časom sem bil presenečen, da so npr. prenehali polniti Donat v steklenice, saj da je polnjenje v bio plastiko bolj trajnostno. Torej bolj okoljsko sprejemljivo, kot pa uporaba steklenic. To me je presenetilo. Podobno je tudi z električnimi avtomobili. Na prvo žogo res deluje to bolj okoljsko sprejemljivo, ampak tudi elektrika mora od nekod priti. In v Sloveniji je to primarno ali nuklearka ali pa termoelektrarna.

Globalno pa bi na tem področju morala več storiti mednarodna skupnost, v prvi vrsti z OZN na čelu. Res smo sprejeli milenijske cilje in potem še SDGje, ampak organizacija kot je OZN bi morala tukaj prevzeti vodilno vlogo, saj so učinki podnebnih sprememb in okoljskih vidikov mednarodni in čezmejni. Če se samo spomnim pred leti, ko je na Štajerskem poplavljal Drava, ker so v Avstriji povečali njen pretok itd. Skratka, večja vloga mednarodne skupnosti je potrebna.

Jernej Letnar Černič: Ja, res. OZN ima pomembno vlogo. V zadnjih dneh smo lahko spremljali govore generalnega sekretarja Guterresa, ki je govoril v tej smeri, a sam ne more spremeniti situacije. OZN je bolj telo, ki ustvarja javne politike. Potrebno je tudi na terenu storiti korake naprej. V osrednji Sloveniji smo denimo pred težko odločitvijo glede izgradnje nove sežigalnice v Ljubljani. Hvala lepa, dragi kolegici, dragi kolega, hvala za vaš čas, pa tudi občinstvu, da ste nas poslušali.